

Пазарната система

Търсене, предлагане, цени

Доц. Н. Велева

Понятие за пазар

Пазарът е обмен на стоки и услуги между две независими страни – продавач и купувач.

Цена

Цената е пазарната оценка на полезността на стоките и услугите преди всичко в паричен еквивалент.

Цена

Цената може да бъде и *натурална*, във вид на равностойни стоки и услуги.

В най-новите школи на неокласическата икономическа теория цената може да се измерва и във *време* или *разходи за достъп* до пазара.

Икономически значими цени

- *покриващи напълно разходите за производство.*

Икономически незначими цени

Когато цените са равни на нула или са много по-ниски от производствената себестойност.

Непазарни цени

"непазарна продукция"

"непазарни производители"

*"производители на непазарни
блага"*

На практика е възможно цената да носи загуби, които може да са временни или да доведат до отпадане от пазара.

Свободния пазар

- Основателят на класическата школа в икономиката *Адам Смит* още през 1776 г. в най-известното си произведение “**Богатството на народите**” формулира основния механизъм на пазарната система - *механизма на конкуренцията*.

Адам Смит

1. Всеки, който купува или продава е длъжен да се съобразява с цените, предлагани от други.
2. Пазарът води до производството на стоки и услуги, които обществото иска и в количество, което то иска без никой да издава каквато и да е заповед за това
3. Натискът на пазара направлява егоистичните интереси на обществото, като че ли с *невидима ръка*.

“Невидимата ръка” на А. Смит

Действието на системата на конкуренцията създава обществено полезни резултати от поведението, водено от частни интереси.

“Невидимата ръка” на А. Смит

Пазарът сам се регулира.
Той е връхната точка на
икономическата свобода, но
едновременно с това се оказва и
най-строгият икономически
регулатор и стимулира
икономическия ръст.

Видове пазари

(Многобройни класификации по
разнообразни признаци)

Най-често срещаните са следните:

1. В зависимост от *продуктовата характеристика*:

- пазар на стоки
- пазар на услуги
- пазар на работна сила
- парично кредитни или финансови пазари

В зависимост от *крайния консуматор*:

- пазари на потребителски блага (стоки и услуги за домакинствата)
- пазари на инвестиционни блага (за производствено потребление)

В зависимост от *съвършенството на пазарната конкуренция*:

- съвършено конкурентен пазар
- пазар с несъвършена конкуренция (монополистична конкуренция, олигопол, монопол);

В зависимост от *степента на намеса на държавата*:

- **свободен пазар**
- **регулиран пазар**

Пазарно търсене

- *Търсенето изразява взаимоотношението между алтернативните **цени** и **количества** от даден продукт (стока или услуга), които потребителите биха могли и са в състояние да закупят в определен период от време, при равни други условия.*

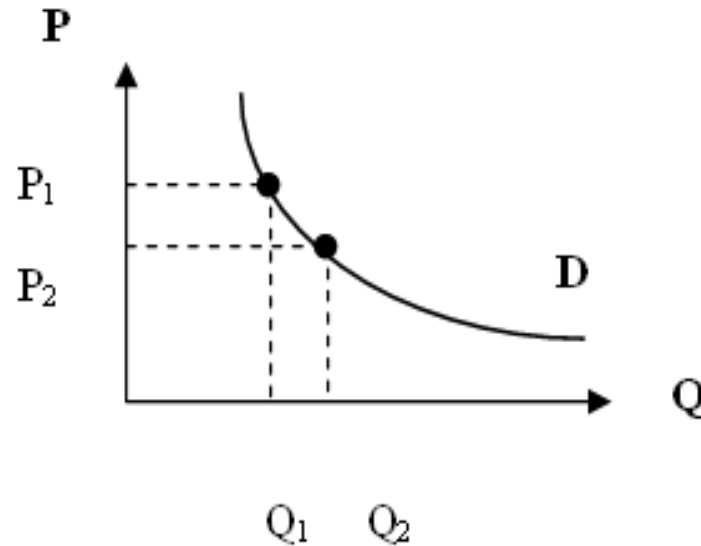
Единично търсене \neq Пазарно търсене

- Пазарното търсене е *сумарната величина* на търсенето на даден продукт (стока или услуга) от всички потребители в рамките на дадено време и пространство.

Закон за търсенето

- Съществува обратнопорпорционална връзка между цената и търсеното количество продукти, при равни други условия.

Крива на търсенето

P – price (цена) Q – quantity (количество) D – demand (търсене)

-
-
- При изменение на най-важната детерминанта на търсенето – цената и при равни други условия се наблюдава “движение по кривата на търсенето”. В този случай се изменя само количеството търсена продукция или обемът на търсенето, но търсенето не се променя.

Неценовите детерминанти на търсенето:

1. брой на потребителите
2. изменение във вкусовете на потребителите
3. доходите на потребителите
4. цени на заместители или допълващи стоки
5. пазарни очаквания

Еластичност на търсенето

- При определяне поведението на потребителите в зависимост от промените на цените икономистите прилагат концепцията за еластичност на търсенето.

Еластичност на търсенето

- **Ценовата еластичност на търсенето** (т.е. еластичност на търсенето по отношение на цената, *price elasticity of demand*) представлява отношението между процентното изменение на количеството **търсени стоки** към процентното изменение на цената. Зависимостта се изразява като:

$$E_d = \frac{\%Q_d}{\%P}$$

Еластичност на търсенето

- $E > 1$ – еластично търсене
- $E = 1$ – единична еластичност
- $E < 1$ – нееластично търсене

Еластичност на търсенето

- Прието е да се счита, че търсенето на някои видове здравни услуги е силно **нееластично**. Когато потребителите са болни, те търсят здравни услуги без да се влияят особено много от цената.

Еластичност на търсенето

- *Еластичността на търсенето зависи не само от това дали благо то задоволява жизнени потребности, но също и от това дали на дадения пазар има конкуренция.*

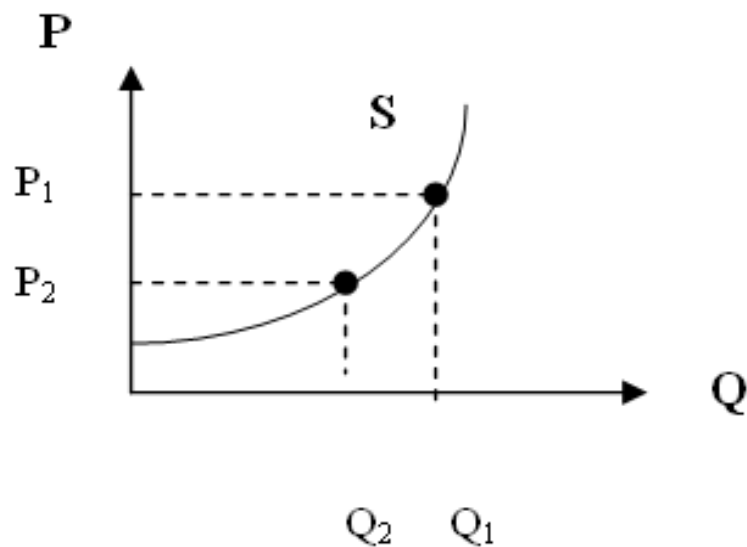
Пазарно предлагане

- Пазарното предлагане изразява съотношението между различните цени и количествата от даден продукт, който производителите са склонни да произвеждат и да предложат с цел продажба в определен период от време, при равни други условия.

Закон за предлагането

- Съществува правопрпорционална зависимост между цената на стоките/услугите и броя на тези, които желаят да продават и произвеждат.

Крива на предлагането

P – price (цена) Q – quantity (количество) S – supply (предлагане)

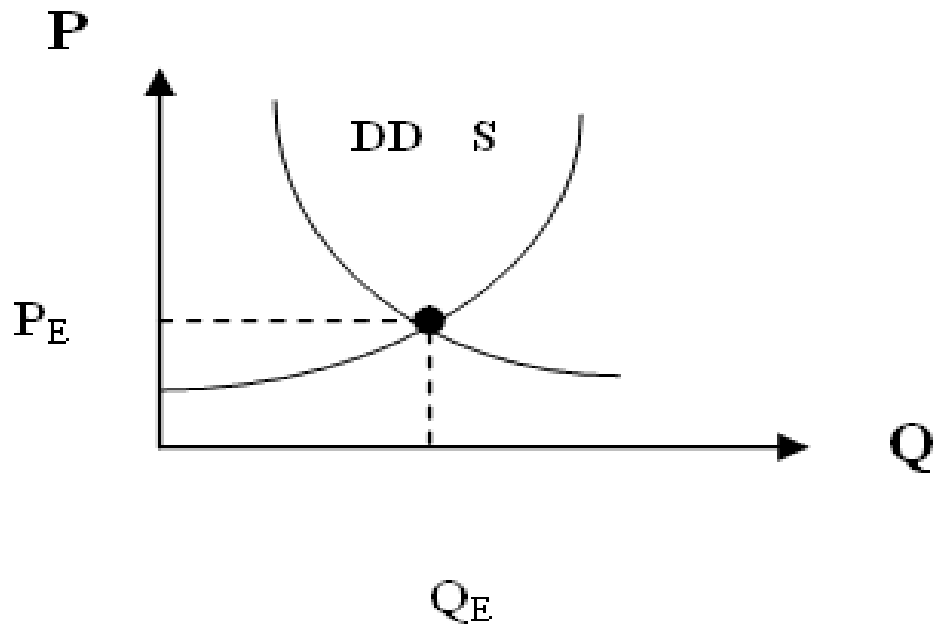
Изместване на кривата на предлагането

Изменение на някои от неценовите детерминанти на предлагането води до изместване на цялата крива на предлагането. Наблюдава се промяна в предлагането.

Неценови детерминанти на предагането

1. Брой на производителите
2. Цени на ресурсите
3. Цените на други стоки
(заместители)
4. Нови технологии
5. Пазарни очаквания
6. Данъци и субсидии

Пазарно равновесие и неравновесие

P (price) - цена

D (demand) - търсене

Q (quantity) – количество

S (supply) – предлагане

E (equilibrium) - равновесие

Пазарно равновесие

Равновесието е такова състояние на пазара, при което количеството стоки и услуги, предлагани на определена цена е равно на количеството, което потребителите биха желали да закупят на дадената цена.

Равновесието е **стабилно състояние** – **цените** варират незначително или изобщо не се променят.

Пазарно равновесие

- Мястото на пресичане на кривите на търсенето и предлагането - *точка на пазарното равновесие*.
- Цената в точката на равновесие – *равновесна цена* или *цена на пазарния клиринг*.

Пазарно неравновесие

Пазарът често е в неравновесно състояние – при преваляване на търсенето или на предлагането.

- **недостиг** (дефицит) при $D > S$
- **излишък** (свръхпредлагане) $S > D$

Пазарно неравновесие

- Неравновесието (напр. при излишък) е по-очевидно и с по-тежки последици при стоковите пазари, тъй като продуктите се складират и носят загуби при ниска продаваемост.
- Пазарите на услуги са по-облагодетелствани в това отношение, но също получават негативна оценка при неравновесие, тъй като предварително са закупени ресурси, които не влизат в оборот.

Пазарно неравновесие

- По-благоприятно за предлагачите е състоянието на *дефицит*. В този случай цената се покачва и купувачите си позволяват да купуват по-малки количества, при което приходите на продавачите не винаги нарастват.

Пазарно неравновесие

- В добре развития и нормален пазар тези два случая могат да бъдат краткотрайни, тъй като веднага се намесва естественият ценови механизъм за уравнивяване на пазара. Например при стоков дефицит цената трябва да се повиши и да стимулира нови производители да разширят предлагането. Обратното става при излишък.

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!